

8. Reformele economice și situațiile conflictuale

Analiza proceselor transformatoriale în țările cu economia în tranziție ne arată că în majoritatea lor procesele se derulează contradictoriu și sunt însoțite de situații de conflict. Acest fapt este și de înțeles, întrucât *reforma e o schimbare, o trecere de la vechi la nou*. În țările cu un nivel de dezvoltare avansat, cu partide politice bine determinate și societăți democratice, au loc mai puține conflicte și cu mai puține costuri sociale. În țări ca Polonia, Cehia, Ungaria și Slovenia există deja progrese în dezvoltarea sectorului real, are loc stabilizarea financiar-bugetară. Statul determină strict participarea sa în economie – ca inițiator și promotor al reformelor.

Succesul în aceste țări a fost atins în urma creării la timp a bazei legislative pentru formarea sectorului privat ca garant al încadrării în câmpul muncii și rezolvării problemelor sociale. De la crearea unui sector particular competitiv - baza creșterii economice, aceste țări au continuat activizarea comerțului extern, ceea ce a adus un flux de investiții. Important este că, în acest caz, procesele transformării proprietății și creării noilor forme de gospodărire, *conflictele nu au devenit un factor de distrugere, ci dimpotrivă, au avut un caracter mobilizator pentru societate*.

Cât privește țările spațiului post-sovietic, inclusiv Republica Moldova, în ele pe de o parte mersul târăgănat și incomplet al reformelor a dus la apariția unor conflicte de lungă durată, iar pe de altă parte *conflictele sociale, politice și militare au blocat promovarea reformelor*. Târăgănarea reformelor a adâncit degradarea sectorului real, micșorarea gradului de utilizare a forței de muncă și înrăutățirea nivelului de trai. În unele din aceste țări mersul reformelor a fost tergiversat de lipsa concilierii sociale și continuității în activitatea guvernelor care au alternat succesiv la conducere. Între anii 1991-1998 Republica Moldova, spre exemplu, a avut șapte guverne diferite. În lipsa unui program de dezvoltare pe o perioadă medie a economiei naționale, acest fapt a zădărnicit ritmurile și consecutivitatea reformelor.

O altă cauză importantă a târăgănării reformelor a fost durabilitatea mentalității post-sovietice a populației, orientată în mare parte spre obținerea beneficiilor sociale de la stat. În același timp, criza în sectorul de producție, restanțele la impozite au cauzat nesatisfacerea cronică a cerințelor populației din contul statului (protecția socială, folosirea completă a forțelor de muncă, neachitarea la timp a salariilor în sfera bugetară).

În Moldova lipsa unei stabilități politice și succesiunii în acțiunile guvernelor, conflictul armat din Transnistria au dezechilibrat unitatea economică a țării și împreună cu așteptările nejustificate ale populației – acestea târăgănează reformele. Numai în anul 1997 în Moldova s-a reușit suspendarea stagnării în economie, creșterea produsului intern brut cu 1,3%, reducerea inflației până la 11,2%. Relativ stabilă era moneda națională. Însă nu s-a izbutit stabilizarea situației la micronivel. Majoritatea întreprinderilor funcționau nerentabil, s-a înrăutățit situația bugetară, inclusiv din cauza datoriilor interne și externe mari.

În asemenea condiții succesul în redresarea situației economice a fost temporar. Instabilitatea situației macroeconomice și criza bugetului de stat stopează reformele structurale, dezvoltarea sectorului privat și gradul de utilizare a forței de muncă, ceea ce duce la declanșarea conflictului social. Programul Guvernului I. Ciubuc - 2 (mai 1998) întrunește un complex radical de măsuri pentru realizarea reformelor în privatizare, reforma agrară, complexul energetic, în sectorul industrial, în sfera financiar-bugetară, în infrastructură și sfera socială. Totuși influența negativă a crizei financiare din Rusia (august 1998), cât și cauzele interne, au deteriorat brusc situația social-politică din țară.

Astfel a devenit clar că numai prin pârguri financiare, fără restabilirea sectorului real situația nu se va îmbunătăți. Ieșirea din situație se poate face numai prin restructurarea întreprinderilor industriale și agrare în baza noilor tehnologii și a managementului, reorientarea lor pe piețele concurente, ce va îmbunătăți bilanțul comercial al țării, va reduce presiunea asupra bugetului, va spori utilizarea brațelor de muncă și reducerea obligațiilor sociale ale statului.

Conform calculelor, pentru restructurarea și retehnologizarea întreprinderilor Moldovei sunt necesare 300-500 milioane dolari S.U.A. Țara nu dispune de astfel de mijloace. Ieșirea din situație constă în colaborarea cu țările Uniunii Europene, mediterane și a celor din bazinul Mării Negre în scopul realizării în comun a proiectelor. Concomitent e vitală menținerea avantajelor tradiționale, ce rezultă din cooperarea cu țările C.S.I.

Într-o serie de țări în tranziție, pe lângă conflictele sociale s-au înregistrat și *conflicte cu caracter politico-etnic*. Ele încetinesc reforma economică și sustrag o parte considerabilă din resursele pentru aplicarea în scopuri antiumane. Astfel de conflicte au izbucnit în Federația Rusă, țările Caucaziene și Balcanice. Nu a fost o excepție nici Moldova. Aceste conflicte, de regulă, au o susținere externă. Eliminarea unor astfel de conflicte necesită timp, la fel ca și eforturi comune ale diferitor țări - refuzul susținerii externe a regimurilor separatiste care tind să fie recunoscute de către subiecții dreptului internațional, aplicarea sancțiunilor cu caracter determinat țărilor care susțin separatismul, etc.

Un alt tip de conflicte ce apar în țările cu economie în tranziție sunt *conflictele teritoriale* legate de infrastructură (conducele de gaz, sistemul energetic, comunicațiile auto). Aceste conflicte apar din cauza caracterului nedeterminat al hotarelor dintre țări și refuzul de a coopera este dat pentru ameliorarea situației în regiune. Crearea *euro-regiunilor* e o cale sigură de soluționare a acestor conflicte. Dintre aceste conflicte, cel mai alarmant caz pentru Republica Moldova – sunt greutățile legate de construcția terminalului “Giurgiulești” la Dunăre.

Platforma unică de aplanare a conflictelor din țările în tranziție rămâne democratizarea societății, economiei și a statului. Statele democratice, în esența lor, nu sunt agresive în politica lor externă și internă, apară inviolabilitatea persoanei și drepturile de proprietate. Societatea democratică tinde spre compromis între interesul tuturor și al fiecărui cetățean în parte. Aceasta trebuie să fie direcția de transformare a statului, economiei și a societății în Republica Moldova.